

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVII, 5

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA sept.-oktober (sept.-octubre) 1990

NOVA DUHOVNA GIBANJA IN KRŠČANSTVO

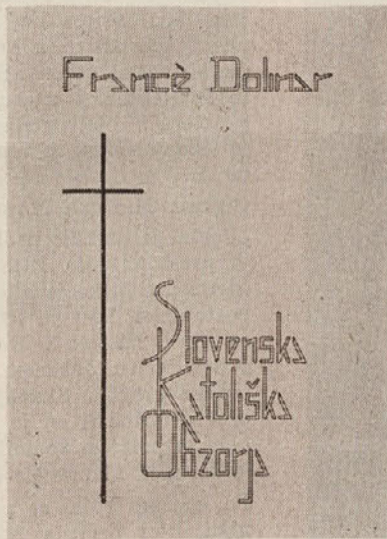
Naša moderna, skrajno učinkovita civilizacija, nam je ustvarila tudi skrajno negotov in dvoumen svet: bogastvo narašča, a z njim raste tudi revščina; večja se svoboda, a človek se kot oseba izgublja, postaja zamenljiv, brezimni člen v množici; tisoči ljudi živijo na kupu, a osamljenih in zapuščenih je vse več; tehnika, ki z njo tako uspešno obvladujemo svoje okolje, ga uničuje in grozi, da bo obvladala nas; ob vse višji stopnji civiliziranosti, kulture, racionalnosti, je zmeraj več teme, nasilja in barbarstva. Obljubljena dežela svobode in blaginje kaže na svoj drugi obraz: izgubo smisla, grožnjo kaosa. Človek postaja tuj sebi, svetu in Bogu.

...
Kristjan ve, da raj ni z obiljem in večnostjo okrašena projekcija zemeljskih odnosov. Ne zavrača telesnosti, ker veruje, da bo ta telesnost v prihodnjem življenju prava, presvetljena z duhom in nesmrtna. Poslednja sodba ne bo uničenje materialne Zemlje, ampak prihod novega neba in nove zemlje z novo telesnostjo in naravo. Le s trdno vero v to dovršitev se lahko izognemo zapeljevanju nove dobe (New Age), ki se poji iz gnoze in obeta poduhovljenje človeka in sveta že tostrán. Prihod božjega kraljestva je stvar Boga, ne človeka. Človek ga ne more pripravljati, le sebe lahko pripravlja na njegov prihod. Človeška skupnost je od Boga poklicana k budnosti: Čujte in molite! Tega ni mogoče zamenjati z nobeno evolucijo, sámoodrešitvijo, potjo navzgor, razsvetljenjem in kar je še takega. Človeška dejanja nimajo odreševalne moči; odrešeni smo lahko le z božjo dobroto in milostjo.

Alenka Goljevšček (Nova duhovna gibanja in krščanstvo, Cel. zvon, VIII, 27, str. 34.)

Francè Dolinar, Slovenska katoliška obzorja

Z IZBOROM iz Dolinarjevih del plačuje SKA dolg enemu najbolj poglobljenih in izvernih naših ustvarjalcev. Dolinar, doma v teologiji in filozofiji, v zgodovini pisju in sociologiji, je svoje izredne talente postavil v službo slovenstvu in katolicizmu. V tej službi je videl pomen in naloge emigracije. Dasi samosvoj, je čutil potrebo organiziranega dela. Zato najdemo njegove prve objavljene stvari kot plodove sodelovanja pri Tomčevih mladcih (Mi mladi borci, Revija Katoliške akcije). Zato je prevzel tajništvo v snujočem se Delovnem občestvu za Slovenski katoliški institut. Zato je po letu 1945 oživel z ustanovitvijo Slovenske kulturne akcije, v desetletju 1969-1978 pa v krožku Sija slovenske svobode.

Prireditelj knjige Alojzij Geržinič je obsežen izbor iz Dolinarjevih del razvrstil v 6 skupin. V skupini Vera in Cerkev se odlikuje po razgledanosti in zanesljivosti različni ideji Katolicizem v „procesu“ izvolitve; že nekaj let po koncilu prikazuje pojave revolucije, ki še zmerom pretresa Cerkev.

V skupini Slovenstvo sta po obsegu celi knjižici razprava Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918, ki je vzbudila živahno debato, in zgodovinski pregled – doslej najbolj izčrpen – Slovensko vprašanje v prvi Jugoslaviji. Več drugih razprav obdeluje položaj Slovencev v dobi od začetka ustavnosti v avstroogrski monarhiji do konca 19. stoletja. Posebna avtorjeva zasluga je to, da išče za zunanji dogodki notranje vzroke in povezave. V sodobje segajo polemični spisi

Sedanji moment slovenstva, Pripombe za sedanjo rabo, Slovenska „suverenost“ in „državnost“.

Preteklost uči, da je nujna dolžnost Slovencev uresničitev samostojne, neodvisne države. To izpričuje tudi položaj slovenske „republike“ v drugi Jugoslaviji. Dolinar obdela „nacionalno vprašanje v psevdosocialistični Jugoslaviji“, „specifično jugoslovanski mit“, „demografsko balkanizacijo Slovenije“.

V 4. skupini (Komunistični svet) je posebno dragocena razprava ob 20-letnici kanonične obsodbe komunizma.

Naslednja skupina prinaša obraze vrste velikih osebnosti (kard. Missija, Aleš Ušeničnik, Fran Grivec, Josip Mal, m. Terezija Hanželič). Biograf jih upodablja z gotovo roko.

Zadnja skupina vsebuje najvažnejše kritike. V njih se izkaže Dolinar kot mojster, ki mu ni zlepa najti enakega.

V Slovenskih katoliških obzorjih so zbrani nekateri najvišji dosežki emigracije na humanističnem področju; razsvetljujejo našo preteklost in sedanost ter nakazujejo pota v prihodnost. Poseben pomen dobi knjiga v času slovenske pomladi, saj je, kot bi bila nastala za svetilnik v novo dobo, v našo neodvisno državo.

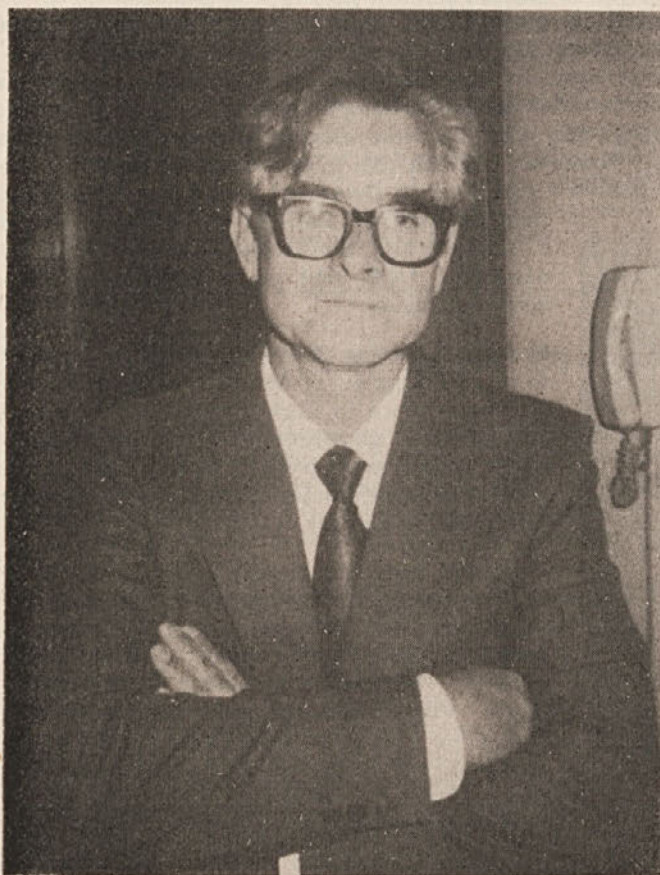
Nadejati se je, da bo knjiga našla mnogo pozornih bravcev v zdaj odprti Sloveniji.

ustvarjalci SKA

Zasluzeno priznanje slovenskemu umetniku in članu SKA

Ime Ivana Bukovca zasledimo že v prvem desetletju našega zdomstva na ovitkih naših knjig, ki jih je opremil, nato pa se je začel uveljavljati tudi kot slikar, kipar, opremljevalec knjig, publikacij, sporedov etc. Sporedno z delom in razstavami pri SKA pa je zadnja leta začel razstavljati tudi za argentinsko publiko. Občina San Martín prireja vsako leto skupinsko razstavo v svojih prostorih in tako se je Ivan Bukovec udeležil letošnjega Salón de Otoño 90, kjer je prejel prvo nagrado za kiparsko delo Ravnovesje. Po mnenju nagrajevalne komisije, v kateri so bili poleg slikarja Ponciana Cárdenasa tudi vodilne osebnosti argentinskega kiparstva in slikarstva, gre za najboljšo delo leta. Župan občine San Martín dr. Brown mu je izročil nagrado 17. junija letos.

Našemu članu iskreno čestitamo za zaslužen priznanje!

Darko Šušteršič

Argentinska zveza prijateljev muzejev je pripravila 4. junija kratek tečaj s sedmimi predavanji o jezuitskih redukcijah. Naslov tečaja je Umetnost v jezuitskih misijonih: arhitektura, kiparstvo, slikarstvo, znanost in tehnika ter glasba. Predaval bo na Narodni univerzi Buenos Aires dr. Darko Šušteršič, ustvarjalni člani SKA.

Slovenski kulturni zbor

4. junija je bila v srednji dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani ustanovna skupščina Slovenskega kulturnega zbora. Slovenski kulturni zbor naj bi zapolnil vrzel, v katero je slovenska kultura zajadrala po ukinitvi dosedanjega socialističnega sistema.

Za Slovenski kulturni zbor se je zavzel iniciativni odbor pri Društvu slovenskih pisateljev ter po pesniku in prevajalcu Borisu A. Novaku pobudil ustanovitev Zbora, ki si bo prizadeval za avtonomnost kulture.

Po pozdravnih besedah kulturnega ministra Andreja Capudra so s prispevki sodelovali Boris A. Novak, Ciril Zlobec, Dimitrij Rupel, Rudi Šeligo, Polde Bibič, Boris Gombač, Sergij Pelhan, Tone Peršak, Maja Haderlap, Bruno Hartman, Jure Mikuš, Lojze Lebič, Andrej Rot, Manca Košir, Urban Koder, Marjan Ogrinc, Niko Grafenauer, Jože Snoj, Mitja Rotovnik in Ksenija Hribar. Omenjeni so v razpravah spregovorili o problemih naroda in njegovega kulturnega razvoja in tudi o ožjih stanovskih vprašanjih in tistih, povezanih s stanjem na posameznih kulturnih področjih.

V zborov svet so udeleženci izvolili več kot 30 kulturnikov, med njimi tudi predsednika SKA Andreja Rota.

kulturni večeri

Razstava Milana Volovška

V soboto 15. septembra je na 6. kulturnem večeru razstavljal slikar Milan Volovšek. Razstavo olj je odprl arh. Marjan Eiletz, ki je Milana Volovška predstavil:

Mnogim izmed nas je Milan Volovšek dobro poznan kot eden prvih ustvarjalnih stebrov Likovnega odseka in profesor na Umetniški šoli SKA v njenih začetnih letih.

Rojen leta 1922 v Mariboru, se je kasneje preselil z družino v Ljubljano, kjer se je od svojega 14. leta starosti že resno ukvarjal z risanjem. Prijatelj Marijan Tršar in profesorja Kambič in Cotič, so prvi vplivali na njegov likovni talent.

Po maturi, med vojno, se vpiše na arhitekturo pri prof. Vurniku. Vstop v Vaške straže na Bizoviku mu ne prepreči nadaljnega stika z arhitekturo. Nihče ne more zanikati, da Milan ni rojen arhitekt, po sru, po svojem značaju in intelektualni sposobnosti. Bil je nenehen obdelovalec prostora in oblik, mojster v proporcih in perspektivi. Imel je oster občutek za barvno kompozicijo, globino in ambientacijo.

Citiram Marjana Marolta iz kronike tistih časov:

„Postal je kasneje podpoveljnik posadk v Preserju, odkoder je prestopil leta 1943 v ilegalo. Padel je v partizansko ujetništvo in ko je bil ujetnik, so bombardirali partizansko postojanko, kjer je obležal z ranjenimi partizani. Spravili so jih v lazaret v Kočevskem Rogu; tam se je seznanil z Božidarjem Jakacem in Pirnatom, dvema mojstroma slovenske grafike. Skupaj so risali letake po Dolenjskem. Ob prvi priložnosti se je javil na štajersko, odkoder kasneje uide in postane komandant domobrancev v Lučah. Pozneje je šel med Primorske domobrance v Gorico.“

Po končani vojni se pojavi v begunskem taborišču v Monigu, kjer pride v stik z Goršetom, ki mu odpira nove poglede v umetnost, tokrat v kiparstvu. Kasneje se preseli v taborišče Senigallia, kjer se takoj vključi med profesorje slovenske gimnazije, kot profesor risanja. Istočasno se ukvarja s plastiko in izoblikuje čudovito skupino lutk, katero sem imel priliko videti v tistih letih. Ne pozabi pa nikdar svoje arhitekture, katero spoznava v senigallijskih cerkvah in dvorcih. Nato se preseli v Bologno v taborišče za študente, kjer se mora vpisati na univerzo, pa koleba med arhitekturo in slikarstvom. Odloči se za slednje in tam spozna profesorja Nina Berochija. Preseli se v taborišče Barletta, kjer se poroči z Majdo Uršičevo, nam dobro poznano in priznano gledališko igralko in pesnico. Naslednje leto, 1948, ga že srečamo v Buenos Airesu.

Njegova prva zaposlitev je bila v dekorativni stroki, kjer je imel priliko uspešno prikazati svojo ustvarjalno silo. Kasneje se zaposli v tehnični stroki kovinarske industrije, kjer je, morda po naključju, vztrajal prav do današnjih dni. Dosegel je tam zavirljive uspehe; zadnja leta je delal kot samostojen svetovalec za važne industrijske komplekse v raznih evropskih deželah in v Turčiji.

Da se vrnem k likovnemu ustvarjanju Milana Volovška. V Buenos Airesu se kmalu poveže z raznimi umetniškimi skupinami: vpiše se v Asociación Estimulo de Bellas Artes. Tam je deloval tudi pokojni Marjan Koritnik, ki je leta

1950 tudi mene pritegnil v to ustanovo. V njenem okviru je Milan razstavljal v raznih skupinskih razstavah. Seznanil se je s slavnim Luisom Seoane-jem, ki mu je tudi omogočil prvo samostojno razstavo v Galeriji Comte na Floridi, leta 1954. O tej razstavi je pisal poročilo v Meddobje in Sv. Slovenijo Marijan Marolt. Teško bi bilo zanikati v tisti dobi močan vpliv Seoaneja na Volovška. Oba sta imela preveč skupnih lastnosti, da bi se izognila sorodnih načinov likovnega izražanja, vendar je Milan težil vedno k vsebinskemu povdanku svojih slik, kjer je tudi iskal večjo prostorninsko globino, ki je Seoane-ju manjkala. V argentinskem okolju je navezal stike z raznimi umetniškimi krogi, kjer so izstopala imena kot Torres-Agüero, Leopoldo Presas in Torrallardona.

Medtem se je Milan Volovšek aktivno vključil v SKA kot profesor na njeni Umetniški šoli za perspektivo in opisno geometrijo. Poznamo ga tudi kot pisca raznih ocen naših ustvarjalcev, predvsem pa kot neumornega slikarja. Znani so tudi njegovi posegi v grafični tehniki in rezanju v steklo. Tudi njegove kiparske stvaritve so nam ostale neizbrisno v spominu. V tej stroki je vselej uporabljal tehniko klesanja, bodisi v lesu ali kamnu, glina ga ni privlačila. Tudi za to je treba iskati v njegovem značaju, obenem pa je najbrž posledica njegove življenjske filozofije, v kolikor sem ga imel jaz priliko spoznati: med dvema možnostima je Milan vselej izbral tršo pot, „the hard way“. V slikarstvu je takrat ustvarjal s poudarkom na „linearni kompoziciji“ kot je nekoč zapisal o njem prof. Marolt:

arh. Marjan Eiletz, slikar Milan Volovšek in ga. Pavča Eiletzova

„Glavno kompozicijsko sredstvo je črta, prostor med črtami izpolni barva. Kot vežejo like črte, tako veže tudi vsebinsko te skupine neka intimno notranja, duhovna vez.“ Volovškova abstraktna doba je bila pravzaprav kratka, čeprav koristna. Bine šulinov je nekoč zapisal njegove besede o tej umetnosti: „... je čudovita vaja za barvo, za linijo, za harmonijo“. V tisti dobi je občudoval med slovenskimi slikarji Baro Remec, Marija Preglja, Rika Debenjaka...; od svetovnih so ga zanimali Braque (barvno), in Roualt (linearno).

Življenjska pot je kasneje zanesla Volovška v Córdoba, nato pa v razne oddaljene dežele: Mehiko, ZDA, švico, Francijo, Turčijo. Povsod je črpal in se oplajal z avtohtonimi kulturami, še posebej z arheologijo in ročnimi tkaninami. Tako je na primer v Turčiji postal specialist za ročno izdelane starinske preproge iz bližnjega vzhoda. Njegova slikarska ustvarjalnost je imela priliko le tu in tam priti na dan. Končno je uspelo Milanu umakniti se v zasluzeni pokoj v naši Argentini, kjer živita dve njegovi hčerki z vnučki. Pred ne-davnim ga je tragični odhod njegove drage družice Majde globoko prizadel, a ga ni zrušil. V lepi in od njega projicirani hiši v Escobarju je začel pred kakim letom ustvarjati svoj nov življenjski opus, katerega prvi rezultat se danes nahaja pred nami.

Njegov ustvarjalni dinamizem, ki se je dolga leta kanaliziral v industrijskih makro-projektih, se je na lepem znašel pred novim izzivom: Milan ne more mirovati. Kar bruhalo je iz njega teh 23 olj, pa še mnogo drugih slik, med katerimi so zelo zanimivi akvareli, za katere nam je že obljubil posebno razstavo prihodnje leto.

Kakšnega Volovška vidimo danes, če ga primerjamo z nje-

govim prvim obdobjem? Subjektivne analize prepuščam posameznikom. Objektivno pa morem reči, da je očitvidna precejšnja razlika, velik skok naprej. Milan se je poglobil vase, se poduhovil. Nič več ni linearnih in ploskovnih kategorij. S presenetljivo mehko, ki kontrastira z njegovim na videz trdim značajem, nam odkriva nove očarljive dimenzije, preko katerih nam posreduje svoja subtilna občutja, svojo originalno vizijo stvarnosti.

Vso srečo in uspeh, Milan, in spet dobrodošel med nami!

krjize

Lojze Krakar: Pacem in terris

Le redko zaide v argentinsko pampo kakšna pesniška zbirka iz domovine, zato bi skoraj zatrdil, da dr. Lojzeta Krakarja poznamo malo ali pa nič. In vendar je bil med vodilnimi slovenskimi pesniki po tragičnem letu 1945., ki je obrnilo tudi pesništvo na glavo. Ne Krakarjevo! Ker ne poznamo celotnega tematičnega obsega Krakarjeve poezije, bi bilo težko soditi o njej po eni sami pesniški zbirki, ki je prišla do naših bregov.

Krakarjeva zbirka leta nosi nenavaden naslov Pacem in terris. Posvetil jo je papežu Janezu XXIII. za njegova prizadevanja za mir — tudi prva pesem zbirke nosi ta naslov. Hrepenenje po miru, spomini na mirno preteklost, preživeto v Beli krajini in ljubezen do nje in njenih ljudi, to bi bil leit motiv zbirke. Krakar je Belokranjec, kakor sta Vinko Beličič in France Papež — vsi trije pa so vsak po svoje predani z ljubeznijo Beli krajini. Ta jih je očarala in začarala: Beličič si je sam sodil, da jo gleda z onstran meje z brezmejno otožnostjo, Papežu se še po tolikih letih tujine prikazuje onstran Novega sveta, Krakar sanja o njej, o takšni, kakor je bila nekoč. Če je prvima dvema bilo prihranjeno povojno razočaranje — Zupančič, četrti Belokranjec, ga je lepo opisal z zlatim jabolkom, padlim v blato —, ga je Krakar moral izpiti do zadnje kaplje. Grenke so bile droži razočaranja za Krakarja in predručajile so mu življenje, tako da zdaj z otožnostjo gleda na preživeto in nedoživeto. Če so mu spremenile življenje, mu pa niso zagledanosti v transcencendo, dobroto starega kova, čustvenega bogastva. Prvi pogoj ustvarjalnosti je ljubezen, predanost (ljubiti-predati se!), Krakar je predan (surrendered!) Beli krajini, njenim ljudem in preteklosti. Globoka evokacija preteklosti mu narekuje, da jo primerja s sedanjostjo in da se zgrozi za njeno prihodnost. Na koncu zbirke prehaja že v žgočo ironičnost in sardoničnost z opisom današnjih razmer v politiki. Da, tudi v to poseže v svoji razočaranosti in ihtavosti.

Denis Poniž pravi v predgovoru Krakarjevi zbirki: „Pesem je prgišče besed, ki so ga našli pesniki v sanjah, mislih včasih, nikdar uresničenih življenjskih in nezemskih klicih“. Lahko bi to poimenovali tudi kar preprosto razočaranje in iz razočaranja ni daleč do ironije. Krakar ni politik, zato tako neusmiljeno udari po tistih, ki za vsako ceno hočejo do oblasti ali jo hočejo obdržati. V borbi zanjo vale todo — velja vse! Posebno je to vidno na koncu zbirke, kjer bi upravičeno domnevali, da gre za novega Krakarja.

Ko je bil Krakar na vrhuncu svoje ustvarjalnosti, je bil na pohodu socrealizem z nežno belokranjsko brezico, tudi brezico „diktirano z ideološkega vrha je odklonil, oklenil pa se je že takrat lepo dišeče, čudežne rože mogote, ki ozdravljata tudi smrtne rane in ki ima nadnaravno moč vstajenja — Bele krajine!

Motto vsakemu poglavju ali ciklu zbirke so verzi iz zbirke Klinopisov, ki jo je izdal l. 1988. Šlo bi torej za nadaljevanje ali uvajanje ali pa tudi povečanje tematskega obsega klinopisov, kar vsekakor lahko pričakujemo od Krakarjeve plodovitosti. Večina pesmi je v prostih verzih, vendar umetnik dokazuje, da Krakarjevega talenta in posluha za jezik prav nič ne zadržuje rima in naglas. Klicu po človeškosti se je pridružil v slovenski pomladi tudi Lojze Krakar.

Zbirko Pacem in terris je izdal sam avtor v samozaložbi Bucik v petsto izvodih.

Tone Brulc

Spomenik, ki bo živel

PREDLOG ZA SPOMENIŠKO INSTITUCIJO, KI BI V PRIHODNOSTI URESNIČEVALA ZAMISEL NARODNE SPRAVE...

Večina spomenikov, ki jih postavi zmagovita oblast, je zgrajena kot nagrmadeno kamenje, ki bi hotelo izraziti triumf, v resnici pa deluje kot obtežilnik za projekte, ki bi jih bilo treba uresničiti v prihodnosti. Te kamenite avtoritete so nekaj, spričo česar ni mogoče pogovor, ni mogoče dvom, ob tem ni mogoče vaditi strpnosti in ljubeznivosti do drugega in drugačnega.

Spomin na nepošteno kupčijo z delom slovenskega naroda po drugi svetovni vojni zasluži spomenik, ki ne bo obteževal, temveč bo neprestano deloval v smislu takega oblikovanja človekovega značaja in vesti, da se grozovitosti, ki se jih na tem vetrinjskem polju spominjamo, nikoli več ne bi ponovile. Spomin na smrt tisočev Slovencev pomladi leta 1945 zasluži živo spominsko ustanovo, vredno politične in narodnostne pomladi leta 1990, ki bo zamislila in moralne ter racionalne izkušnje te pomladi nenehno obnavljala in razsevala v bodočih mladih rodovih.

Novim šolskim oblastem demokratične Slovenije predlagamo, da uvede v šole vseh stopenj predmet, ki bi deloval kot nenehno živ ustvarjalni spomenik. Ta predmet ne bi teknoval z drugimi predmeti v območju strokovnosti, prav tako pa ne bi odvezal drugim predmetom njihovega etičnega in narodno oblikujočega naboja. Ta novi predmet, ki ga tu predlagamo, naj bi učil in vadil, bolj vadil kakor učil, mlade ljudi, kako ljubeznivo in kooperativno shajati z drugimi ljudmi, ki so lahko druge rase, druge veroizpovedi, drugega jezika in kulture, drugega političnega prepričanja, drugega spola in drugega socialnega sloja. Ta predmet, ki mu predlagamo naslov človekoljubje, naj bi Slovenca in Evropejca, vsaj po zgodovinskem, etičnem in kulturnem izročilu kristjana, kakor ga bodo oblikovali drugi predmeti, poskušal izoblikovati v po vsem svetu žal tako zanemarjeno dimenzijo: človeka svetovljana, človeka, ki bratstvo z vsemi ljudmi po svetu ne le načelno pojmuje, temveč tudi konkretno doživlja in izkuša. Ta predmet naj bi poleg vsega drugega povzročil tudi tak premik v zavesti mladega rodu, da bo vsako vojno pojmoval kot bratomorno vojno — in kot tako ne le moralno neopravičljivo, temveč tudi v vsakem pogledu odvratno.

Predmet človekoljubje naj bi bil univerzalni povezovalni člen slovensko šolanega in vzgajanega mladega človeka z njegovim vrstnikom kjerkoli po svetu. Kakor so se nekdanj tudi tako veliki narodi, kakor je narod Združenih držav Amerike, zgledovali po demokratični instituciji majhnega slovenskega naroda z njegovo trhlo srednjeveško državo Karantanijo, tako tudi ni nujno docela iluzorno upati, da bi izvirni slovenski zgled, uvrstiti v šolski pouk tudi predmet, ki presega lastne nacionalne interese in okvire, nekot postal široko posnemana univerzalija, brez katere ne more biti niti napovedovane združene Evrope, kje šele v krščanski zavesti tako sanjanega združenega sveta.

Ure predmeta človekoljubje bi morale učiti dvoje: človeku prijazno komuniciranje in človeku prijazno ravnanje. Če skušajo vsi drugi predmeti vsak po svoje posredovati ne le lastno strokovno znanje, temveč tudi standard slovenskega knjižnega jezika, s čimer je na jezikovni ravni šele omogočena splošna komunikacija med vsemi pripadniki slovenskega naroda — pa bi moral predmet človekoljubje naučiti mladega človeka komunicirati onkraj vseh nacionalnih in političnih meja. Deloma to sicer opravlja pouk tujih jezikov. Vendar pa gre pri novem predmetu, ki ga tu predlagamo, za povsem novo kvaliteto dojetja sveta in komuniciranja v svetu, kjer tujstva, tudi jezikovnega tujstva ni več. Tako bi se otroci v otroških vrstah in nižjih razredih osnovne šole lahko v igri naučili jezik globalne kretnje, v katerem se sporazumevajo gluhi ljudje po vsem svetu. Vsaj od četrtega razreda naprej pa bi se pri tem predmetu, prav tako igraje, naučili mednarodnega jezika, v katerem naj bi pouk tega specifičnega predmeta v višjih razredih in šolskih stopnjah tudi potekal. Tako bi vsakdo odraščal v univerzalni dvojezičnosti. Vsi predmeti bi oblikovali na-

rodno identiteto — predmet človekoljubje pa bi oblikoval tudi identiteto človeka-svetovljana. In brez oblikovane ter tudi jezikovno kompetentne svetovljanske identitete ni mogoče upati na svetovni mir in rešitev akutnih svetovnih problemov.

Predmet človekoljubje pa bi moral imeti tudi velik pouk na pouk in vadenju pravilnega ravnanja v vseh tistih situacijah, ko se soočam s človekom, ki je drugačen, nasproten ali celo nevaren do moje identitete. Sem sodijo najprej praktična znanja prve pomoči, pomoči neboljnim, otrokom in starim. Obnašanje do prizadetih. Vedenje do gostov iz drugih okolij — in vedenje do domačinov v okoljih, v katere sami pridemo kot gostje. Mednarodni bonton. Izražanje verskih vrednot na način, ki ni žaljiv za drugače verujoče. Spoštovanje lokalnih kulturnih in civilizacijskih razmer in navad ter običajev. Ekološko vedenje, spoštovanje in negovanje stvarstva, varovanje sveta kot celote. In ne nazadnje: soočanje s krivičnim ali nasilnim človekom, prenašanje krivic in življenjskih preizkušenj. Pa seveda uveljavljanje etičnih vrednot v javnem življenju in politiki s sredstvi nenasilja.

Če povzamemo misel predloga, bi naj predmet človekoljubje vzgajal mlade ljudi v miroljubnem, mednarodnem, ekumen-skem, identitetno ozaveščenem, ekološkem in dobrodelnem duhu. Slab izgovor bi bil, če bi se sklicevali na to, da majhnemu narodu ne kaže prednjačiti s takimi poskusi in naj to najprej storijo tako imenovani veliki. Tako imenovani veliki tega zagotovo ne bodo storili prvi, ker jih prav njihova fizična in socialna velikost ter moč omejujeta, da bi bili veliki in močni tudi v duhu in etosu. Če spoznamo, da je misel razumska in etično utemeljena, smo jo dolžni tudi začeti uresničevati, pa tudi če bi nam bilo sojeno, da bi pri tem ostali sami. Ne moremo pripraviti nobene od vellesil do tega, da bi razglasila in uresničila enostransko brezpogojno razorožitev, s čimer bi bilo skoraj edino mogoče trajno zavarovati svetovni mir. Lahko pa enostransko in brezpogojno začnemo šolati in vzgajati lastno mladino v duhu miru, občečloveške vzajemnosti in dobrote. Mučeniki, ki se jih na tem kraju spominjamo, so si tak spomin in tak živo delujoč spomenik zaslužili.

V Vetrinju, v soboto, 26. maja 1990

Pobudniki

Tokijski eseji: št. x + 9.

(na srednje japonskem papirju).

Dragi Glas!

Najprej oprostite — pišem z roko na sredi Japonske, na prehodu iz ene gorske pokrajine v drugo in nimam na razpolago pisalnega stroja, a se bom potrudil s pisavo. Pod klancem je majhna pošta, ki ne more poslati tega pisma v tujino, posebno ne priporočeno, zato Ti pošljem to pismo, ko se vrnem v Tokyo; in pismo ohrani značaj tokijskega eseja. Cel dan dežuje med temi gorami: včasih se sicer prikaže sonce, a veter žene oblake s takšno brzino, da začne deževati še preden se more sonce umakniti, tako da prodirata skozi veje dreves sončna luč in septembrski dež istočasno. Japonci menijo, da je letos vreme čudno zmešano, ker je ves svet nekam zmešan. Ali se Ti zdi, da pretiravajo? Danes, 15. septembra, je po vsej Japonski državni praznik KĒI-RO-NO-HI, po naše „Dan spoštovanja do starih ljudi“. Skoraj vsak večji kraj na teh otokih ima v načrtu za danes razne prireditve za starce in starke; pred dvema dnevoma so objavili tudi v teh, od velikih mest odmaknjenih gorah, statistiko: Japonska se trenutno ponaša z več kot 3200 ljudmi, (številko beri kot tri tisoč dvesto) starimi 100 (beri: sto) in več kot 100 (beri: sto) let... pri čemer so ženske v veliki večini. Japonska se stara. Že zdaj se čuti pomanjkanje delovnih sil — proizvajanje se veča, izvoz se veča, število mladih delavcev pa pada. Upam, da bodo razmere pravočasno prisilile državo, da neha s propagando (in denarnimi sredstvi) za tri in štiričlansko družino (tretji otroci postajajo že redkost).

Na poti skozi Osrednjo Japonsko sem odkril v prijateljevi hiši angleško pisano knjigo: Priročnik krščan-

skega pisca, izpod peresa Margarete J. Anderson (v izvirniku: *The Christian Writer's Handbook*. V znani založbi Harper-Row v S. Francisco, leta 1988 nanovo izdana). Nasvet nudi: vsem, ki bi kot kristjani radi načeli pustolovščino pisanja, pa se obotavljajo ali pa sanjajo o velikih stvaritvah, ne da bi prej izkusili svoj talent z manjšimi in majhnimi. Na str. 2 pravi, da moramo svoj talent (o) brusiti, kot vsak drug pisec; „specifično krščanske tehnike namreč ni.“ Od 3. do 8. strani razlaga 12 pravcev ali razsežnosti, ki si jih naj pisci, posebno pisci za krščansko stvar, prisvojijo; prva razsežnost je prepričanje, da nista ne mladost in ne starost resnična ovira na poti v pustolovščino pisanja...

Ko bi se vsi mi, Slovenci svobodne tujine, tega zavedali! In tako zavedali, da bi nam bilo pri srcu — dobro pisanje pa naj gre za esej, pesem ali povest. Dobro pisanje razodeva nov svet — ne le piscu, ampak tudi svetu bralcev. Najbrž bo koga zanimalo ostalih 11 pravcev, razsežnosti, ali pravil; tukaj jih navedem v skrčeni obliki (ker mi v teh gorah izteka čas za podrobnosti): 2. Obogati se z osebnimi odnosi 3. Beri 4. Ohrani stik z vrednimi (za)misljimi, npr. s pomočjo beležnice 5. Ne bodi slep za nove prijeme, ki ti jih objavljene stvari razodevajo 6. Nikdar ne pozabi svoje čutne antene 7. Za bralca pišeš — vanj(o) se skušaj vživeti 8. Ves način življenja ti bodi v pomoč 9. Postani izvedenec, če te to bolj vleče kot vesplošna izobrazba 10. Piši preprosto 11. Navadi se tipkanja, da ti bodo lahko ljudje objavljali pravilno in prijetno čitljive stvari 12. Ne boj se, da te bo prepričanje izdalo, v tvojo škodo. —

Skoz srednjepaponski veter čujem kritičen šepet tega ali onega, ki bo bral te vrstice: kaj nas briga kulturno ostvarjanje v tem trenutku, ki toliko pomeni Sloveniji in Slovencem! Naj mi isti veter nese odgovor v daljavo čez ocean: Pisanje je ena izmed kulturnih stvaritev — prav napisana beseda lahko vpliva na večje število ljudi kot pa govorjenje — ljudje, kulturno na višku, — kar vključuje tako politike kot gospodarstvenike in policiste odnosno vojake — predstavljajo bodočnost vsakega naroda in vsake države.

Dež je nehal. Veter je nehal; dvomim, ali ga zato več ni, ker se je odpravil čez ocean; morda pa je moral kam drugam z važnejšimi besedami. S sončnimi žarki med mokrimi listi Te kot zmeraj pozdravlja Tvoj vdani „daljnovzhodnik“

Vladimir Kos.

Pisma

Iz pisem misijonarja

o. Jožeta Cukaleta S.J.

Bengalija, marec 1990:

„V naši fari se pripravljajo, da mi prižgejo 25 oljenk, ker poteka 25 let mojega življenja na misijonu pod zvonom sv. Antona, 40 let mešanja indijskega prahu in blata in 50 let mašništva v zlatem.

Veste, da imamo v našem okrožju 30.000 katoličanov in na vsak tisoč vernikov enega duhovnika, razen pri nas, kjer sva dva in imava oziroma Gospod jih nosi na svoji rami, 7.000 ovac in med njimi tudi nekaj kozlov. Jaz sem pa malce že utrujen in potreben spremembe, saj je bilo posebno zadnje leto zelo naporno.

Pa je prišel do mene glas matere Terezije, ki je v svoji boleznini tožila, da potrebuje enega ali dva duhovnika za Rusijo, bolje, za svoje sestre, ki delajo po bolnišnicah, kjer so najbolj trpečni in ranjeni, pa tudi, da bi sestram maševal

in jim drobil božjega kruha. „Ecce ego, mitte me! — Tu sem, pošljite mene!“ sem некоč rekel sestram, pa so ji povedale, in pobarala me je, če mislim resno. „Da, če mi predstojniki dovolijo!“ In takoj se je dobila s patrom provincialom in škofom, pa sta ji oba ugodila. „Kako sem vesela!“ mi je hitela pripovedovati. „Kako je Bog dober! Dobite mi še enega jezuita, redovnike bi rada“, še pristavi Mati.

V aprilu bo moj odhod. A Moskva je mrzla, zato morate moliti, da ne zmrznem! Posojen sem Rusiji za leto dni. Torej aprila poskusim živeti in delati še malo bolj po evangelijsko...“

Bengalija, 11. aprila 1990:

„Včeraj mi je vlada dovolila, da se lahko odpeljem, a da se moram vrniti pred 9. aprilom 1991. Škof Linus mi je obljubil manj odgovorno mesto nekje v Baruiipurski škofiji, ker 7.000 ovac je bilo preveč dela, kljub kaplanu, ki je krasen dečko. A se ljudje zgrinjajo ob čredniku, katerega poznajo že dolgo vrsto let.

Moje delo: obisk bolnikov in priprava na smrt in nebesa (zame in za bolnike!), malo katekizma (morda za otroke iz katoliškega poslaništva), obisk po družinah in sveta maša za sestre (dve skupini v Moskvi, a morda me pošljejo še v Armenijo ali Leningrad, kjer tudi delujejo).“

Rim, 4. maja 1990.

„Tebi in vsem mojim pozdrav! Jutri zjutraj ob 5 poletim s sestrami v Moskvo, da po treh urah leta tam mašujem sestram v srcu Rusije.

Mater Terezijo bom našel tam, ko se ona vrne iz Romunije in češkoslovaške.

Cristus vincit — povsod! Memento, da izpričujem Njega, ki me kliče v novo rusko jutro!“

Spitak, Armenia, USSR.

„Dela imam prav toliko, kolikor ga sam hočem. Ponajveč se ukvarjam z ruščino, srečujem svoje Armence, se borim s fanti, ki so kot ovce brez pastirja, mnogi brez matere in očeta, zato ni pričakovati od njih posebnega spoštovanja do sivih las. Ti revčki so zares usmiljenja vredni in mi večkrat kratijo počitek in razgrajajo, če jim ne odprem. Pravi Boys town — mesto malih kriminalcev. A kadar so dobre volje, me kličejo Ciao, bambino... Smo namreč v italijanskem taborišču in zato se je treba sprijazniti z vsem.

Sestre so silno dobre z menoj, in moje glavno delo je instrukcije, sveta maša zanje in za italijansko govoreče. Dvakrat na mesec pa odhajam v Georgijo za isti duhovni posel. Kruh je sijajen. V Tiflisu mi ponudijo tudi gruzinskega vina. Včasih si tudi sam kuham, kadar gredo sestre ven na obisk po vaseh ali pa v glavno mesto Yerevan, kjer je zelo toplo, med tem ko pri nas zmeraj piha kavkaška burja. Imam veliko prilike za molitev in za sprehode. Kako krasne so gore!

Mati Terezija me je telefonsko poklicala iz Moskve, da sva se na dolgo in široko menila o delu in apostolatu.

Prav zdajle je moja soba polna sirot, ki začudno gledajo in poslušajo moje tipkanje. Sem na stotine km edini duhovnik in Armenci niso prav prijazni.

Pišite mi brez strahu, kar hočete!“

Moskva, 8. maja 1990.

V srcu Rusije preživljam nekaj zelo bogatih dni. 5. maja so mi sestre preskrbele vodnika, ki je Rus in katoličan, tudi kandidat za dominikanski red.

Maksim me je pospremil do Krasneje Ploščadi, Rdečega trga, kjer še zmeraj dva vojaka strumno varujeta Leninov mavzolej in utrdbo Kremlja. Množica občudovalcev se tanjša, narašča pa v katedrali svetega Sergija. Valovi reke Moskve oblizujejo stare zidove rdeče pobarvanega Kremlja in hitijo proti Baltiku, med potjo se pa srečajo s kanali Volge. Blizu ob reki stoji edina katoliška cerkev sv. Ludovika, kjer je danes maševal papeški nuncij Collasurno, zraven pa stoji palača KGB. Čudovito, kajne!

6. maj. S sestrami m. Terezije si utiramo pot skozi nepopisno množico vernih v katedralo. Stebri so baročno in rpkokojsko bogato pozlačeni, a nas prevzamejo ikone s čudovito globino, ki nas vlečejo vase, dokler se ob krsti pa-

triarha Pimena ne zvrsti dvajsetorica pravoslavnih prelatov s srebrnimi tiarami in težkim zlatim nakitom. Dvoje zborov v mogočnem baritonu napolni nepreveliko svetišče sv. Sergija, katerega zvonovi so edini, ki govorijo tisočletno zgodbo „svete Rusije“.

Sestram matere Terezije se pravoslavno duhovništvo spoštljivo umika, tako da dobimo stojišča tik ob stranskih oltarjih. Približata se mi dva: pravoslavni škof iz Beograda, ki mi spregovori: „Jaz sem velik prijatelj vašega nadškofa dr. Perka“, in drugi poljski jezuit, ki je desna roka nuncijskega in mi izroča pozdrave p. Ivana Žužka iz Rima, katerega sem zgrešil v svetem mestu.

Kako je Jezus dober z mano: blagoslov našega patra generala, molitev m. Terezije, ki mi na lističu sporoča: „Čestitam k zlatemu jubileju in mašništvu, leta ljubezni, s ka-

tero Vas je blagoslovil Jezus po Mariji. Tako globoka je Njegova ljubezen, da Vas pošilja v Rusijo, da boste Njegova ljubezen, Njegovo usmiljenje, Njegov pričevalec“... To je čudovit program!

7. maj 1990: V Abvo Devičjem samostanu. Ustanovila ga je „opatinja“ Iguмена Elena Devockima v 16. stoletju. Zaključila pa ga je s svojo svetostjo Leonida Oserova 18. januarja 1920.

Zdaj veliki zvonovi treh cerkva te ruske „Stične“ molčijo. Voditeljica muzeja me sprašuje: „Otjec, kako dolgo bo še treba čakati, da pridejo naše „monahe“ nazaj?“ Dal sem ji medaljo m. Terezije, in bila je v nebesih.

Tam sem molil na grobu V. Solovjeva!

Jutri odidem na jug v Spitak (rusko Armenijo).

Mi in Slovenija danes

Na videz enostaven naslov. Dve samostalniški besedi in prislov časa. Pa še veznik. Pa ni tako enostavno razvozlati ne tega, kdo smo Mi, kaj pojmuje pod Slovenijo, kakšne vezi naj bi bile med tema dvema pojmom; in to DANES. Torej, MI. Kdo naj bi bili MI? Kdo, tisti, ki skušajo najti svoj prostor v današnji Sloveniji?

Smo tisti člani slovenske skupnosti, rojeni v Argentini. Tisti, ki sprejemamo z veseljem, strahom, jecljanjem in navdušenjem obenem priliko, da izmenjamo svoja opažanja, izkustva, premišljanja, doživetja, ko se zavedamo svoje enkratnosti, drugačnosti, svojih danosti in nalog. (Čeprav stoji v naslovu Mi in Mi vsebuje JAZ, ni odveč, da pojasnim, da si ne lastim dejstva biti glasnik vse slovenske mladine rojene v Argentini, niti ne one, ki imamo že nad trideset let. So to strogo osebna ugotavljanja.)

Rojeni v Argentini. Torej, za nas Slovenija NI rodna zemlja, NI kraj bivanja, NI fizični prostor, kjer se rojevajo naši upi, kjer rastemo, napredujemo, nihamo, se borimo. Kaj pa je? Je kraj, kjer so živeli moji predniki (kraj mojega izvora in izvora mojih zanamcev), moja očetnjava, kraj, kjer materinščina najbistreje žubori, zemlja Slovencev, duhovna domovina vseh, ki SO Slovenci, ne glede na to, kje bivajo („dom brez mej“).

Naša Danost je (DANOST in ne usoda), da smo sinovi in hčere slovenskih staršev, rojeni v Argentini, da moremo prejemati dobrine obeh kultur. Moremo in moramo se odločati da gojimo obe prvini, eno, nobeno, da skušamo napraviti osebno sintezo teh dveh kultur... Nikakor ne mislim, da je ta sinteza, spojitev elementov v meni lahka, enkratna, kdaj dokončna. A oba: slovenski in argentinski svet sta mi potrebna kot zrak, kot požirek vode, kot nasmeh, kot beseda. Včasih se zavedam bolj tega, včasih manj. Enkrat stopi na površje bolj navezanost na „porteno“, drugič pa na materinščino. Zakaj naj bi se sedaj o tem spraševala? Zato, ker s tem sodim, da je moj prostor pri graditvi Slovenije danes TU. Želim si obiskati Slovenijo, imeti tesnejše stike z onimi, ki tam žive, brati njihova izdajanja, zasledovati razvoj in morda pri tem celo kako pomagati, pa tudi slovenske kulturne vrednote posredovati Argentincem. Priznam, da se me je lotila neke vrste euforija ob nenadnih političnih premikih v Sloveniji. Češ, sedaj je že dosežen cilj naše politične emigracije; vsi spadamo tja in obenem (morda celo) vprašanje: Je treba še delati? (Pride mi na misel slika taborišča med vojno: moglo bi se taboriščnikov lotiti malodušje. Sedaj je vsega konec. Pa ne!) Takrat in danes je bil in je aktualen ORA ET LABORA! Moli in delaj: moli zase, za voditelje, za vse Slovence in delaj za dobrobit naroda!

Smo del celotne Slovenije. Veja, ki pa brsti pod južnim soncem in je zato drugače pogojena od onih, ki rasto v mejah zemljepisne Slovenije. In kot taki (taki, ki sprejemamo to danost, hočemo obstati. Veja, ki na svojstven način doživlja pripadnost.

Pavel Štrukelj pravi v svoji poeziji VPRAŠANJE:

Zakaj mora biti ta tiha ljubezen skrita? Od kdaj je v telesu / ta smrtna bolezen zvrta? In le kdaj bo ta bolečina minila? / Slovenska zemlja! Ranjena! Do kdaj ubita?

Vinko Rode pa je decembra leta 1976. zapisal (v španščini) tole:

¿Hay alguna forma posible de perduración / para aquel que ha sido arrancado de su suelo — con su raíz secándose al sol / y el viento inclemente / de las tierras extrañas? Hay manera de reverdecer / para aquel que ha sido desgajado / de su tronco padre, fue llevado por los huracanes de la vida / a los desiertos áridos de tiempos mudos?

La inmortalidad suena a cuento.

Si yo aún sorbiera la savia de mi pueblo / podría renacer / en la gran primavera, / Las voces, los cantos, los sueños / y la esperanza de mi gente / no me dejarían morir del todo. / Imposible partir para el tiempo oscuro / si la luz de la fe / es guía constante.

(Manjkajo zadnji verzi).

Potreba po stiku s sonarodnjaki za obstoj. Obstati pomeni: boriti se, vztrajati, rasti, upati, predvsem pa ljubiti.

Če najdemo življenjski smisel v dograditvi osebnosti, zvesti danostim, bo dosegla tega cilja življenjska naloga in edina pot do sreče.

RASTI: To je življenjska naloga, nekaj, kar kliče po vsakodnevnem prizadevanju in kjer tisti, ki mislimo, da smo DORasli, ne pridemo v poštev. Največjo vlogo (poleg samozgoje, ki je posledica, nujna) imata družina in šola (vzgojitelj). Prva vzgojiteljica je družina, saj pravi Slomšek: „Česar domača hiša ne opravi, tudi šola ne izbavi“. Starši se nalezajo zagnanosti, optimizma otrok, otroci pa se nauče preudarnosti in previdnosti starejših. Vsak ima (po Minattiju), svoje drzne ptice sanj in svoje plašne ptice nemoči“, vsak „svojo skrito kamrico“ (po Cankarju). Vsak potrebuje svoj čas, svojo dobo, da pride do gotovih spoznanj. Vsega spoštovanja vredno! Družina in šola pa morata in morata posredovati slovenski jezik, orodje, posebno orodje, s katerim posameznik lahko izrazi svoj poseben svet.

Za Toporišiča je izraz SLOVENSKI JEZIK pravzaprav samo Pojem, podoben npr. iglavcu. Kakor je iglavec vedno le ali smreka, ali bor, ali jelka, ali mačesen, ali... tako je tudi slovenski jezik vedno le ali knjižni, narečni, zborni. To se pravi, v našem primeru, govorimo o neki posebnosti zvrsti, ki, menim, se ne sme preveč oddaljiti od izvira (sicer se Slovenci med seboj ne bomo mogli razumeti) najti pa mora ustrezne izraze, strukture za tukajšnjo stvarnost. Tudi napev, smatram, da bogati, spektrum slovenskih narečij. (V argentinskem svetu so se razni lotili tega problema in med njimi, naj omenim le Borgesa, ko govori o „Idioma de los argentinos“ in celo „El idioma de Buenos Aires“, izpod peresa pisca José Edmundo Clemente.)

Teško si zamišljam povezavo s slovenskim svetom brez znanja jezika.

Kaj pa naše šole? Slovenski srednješolski tečaj hoče doseči: rast srednješolcev iz slovenskih korenin, v zvestobi do svojega rodu in skupne preteklosti, v razvoju osebnih darov in talentov, v skladu s svojim končnim smotrom, ki je Bog (po besedah dr. M. Kremžarja). Geslo slov. osnovne šole v izseljenstvu pa je, po besedah Aleksandra Majhna: vzgajati otroka v zavednega Slovence in vernega katoličana.

Torej slovenska šola v Argentini ima aktualne cilje. Zato mora nadaljevati s svojo nalogo.

Naše čitanke, publikacije, pevsko, športno, gledališko udejevanje dobijo v današnji Sloveniji, ki hoče priznati tudi ta svoj del, še posebno mesto. So dokaz boja naroda za obstoj, dokaz ljubezni, volje do življenja. Kaj pa bi želeli, da bi matična Slovenija storila za nas?

Mogla bi vključiti naše tečaje pod okrilja kakega ministrstva, in podpreti izdajanje učil. Posreduje lahko (dá v izmenjavo pedagoške, literarne, znanstvene publikacije. S tem bi učitelji lažje prišli do izpopolnitvenega gradiva. Mislim tu na knjige, trakove (živa beseda), videokasete. Organizirali bi lahko seminarje za učitelje in profesorje. Mnenja sem, da moramo tukajšnji vzgojitelji biti čimbolj strokovno usposobljeni. Možna bi bila kakšna dodatna učna moč iz Slovenije, a le dodatna, ker le tukajšnji ljudje morejo biti kos zahtevam posebnega sveta. (Prof. Bine Magister je že pred leti začel zbirati Cvetke, ocvirke in na podlagi njih gradi, oblikuje učni načrt. Pozna oba svetova). Zamišljam si, da bo vzgojiteljem verjetno na razpolago paleta pripomočkov: risanke (posebna in zanimiva zvrst pri učenju naših otrok) (Mogli bi, v višjih razredih ali pa v srednji šoli, po kakšni slovenski Mafaldi spoznati slovenski ZDAJ.) To: spoznati sedanji utrip, poleg vsega, kar jim že naše šole nudijo; sedanji utrip, z bojaznimi in radostmi, ker je NAŠ, in ne le, ker je LEP. Naši otroci bi morda mogli navezati stike, poleg onih s sorodniki, s kakšno ustanovo, ki bi jim lajšala izdelavo lastnega rodovnika. In še to: našla bi se morda kakšna oblika, da bi petošolci, četrtošolci, sedmošolci potovali v Slovenijo in izdelali svoj rodovnik in spoznali rojstne vasi staršev in starih staršev, v kraje svojih korenin. Sem spada tudi že davno sprožena zamisel o dvojezični šoli, ki bi morda sedaj lažje zadihala. Ne vem, kaj vse bi se dalo storiti. Vem le, da bi bili veliki reveži, če se ne bi mogli pogovarjati o tem, kar je v slovenstvu že bilo in sanjati o tem, kar lahko pride. Karel Mauser takole moli: Ne vem, Gospod, / da bi se ti kdaj zahvalil za spomin / in za milost predstav. / Zdaj pre-mišljam: / Kako samotni bi bil, / ko bi se ne mogel vračati v preteklost, / v otroška leta in v prvo zrelost. / In kako brez sanj bi bil, / ko bi ne mogel gledati dni v bodočnosti. / Morda bodo drugačni, ko postanejo sedanjost, / toda mrtvo čakanje bi ne barvalo upov, / ki so skriti v zarji vsakega dneva. / Zdaj lahko preteklost in bodočnost / spremlivam med dlanmi svojih rok / kakor otroci, ki presipajo pesek. / Sreča je v tem in milost.

Mirjam Jereb Batageljeva

Op.: Referat je podala prof. Mirjam Jereb Batageljeva pri okrogli mizi Mi in Slovenija danes, o kateri bo Glas poročal v prihodnji številki.

NOVA KNJIGA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Francè Dolinar

SLOVENSKA KATOLIŠKA OBZORJA

Uredil prof. Alojzij Geržinič

Okrog 720 strani

Cena knjige: Broširana U\$S 14, Vezana U\$S 18

Naročila na: SKA

Ramón L. Falcón 4158 - 1407 Bs. As.
Argentina

razgledi

Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Inštitut za protestantsko cerkveno zgodovino sta založila knjigo Primus Trubar: Deutsche Vorreden zum slowenischen und kroatischen Reformationswerk (Primož Trubar: Nemški predgovori slovenskim in hrvaškim delom reformacije). Vire in knjigo je uredil Oskar Sakrausky, ki je raziskovanju reformacije posvetil vse življenje in prinaša štiriindvajset Trubarjevih in šestnajst nemških predgovorov Trubarjevih sodelavcev: J. Dalmatina, F. Trubarja, J. Mannela, J. Andreae, M. Trosta, A. Dalmate, S. Konzula in J. Juričiča. Vodilna ideja knjige je znamenito pismo, ki ga je Trubar pisal o „nesrečni kulturni zaostalosti naše ožje domovine“.

Sakrausky je pustil slog, pisavo, oštevilčenja, tako da bo knjiga znanstveno uporabna za raziskovalce, poleg tega jo je opremil z reprodukcijami naslovnih strani, v katerih so predgovori izšli.

Izvrševalci testamenta čilenskega pesnika Pavla Nerude so sklenili, da ga bodo prenesli na Črni otok (Isla negra), kjer je živel, potem ko je zaprosil za upokožitev. Svojo odločitev utemeljuje s "Canto general" (Splošna pesem), v kateri je Neruda zapisal:

Prijatelji, na Črnem otoku me pokopljite,
naproti morju, kjer poznam
vsako hrapavo zaplato kamna in valove,
ki jih moje izgubljene oči ne bodo več videle.

Črni otok leži štirideset kilometrov južno od Valparaísa, ime pa je dobil po črnih pečinah. Neruda ga je kupil pred petdesetimi leti za izkupiček Splošne pesmi. Na otoku bo tudi njegov muzej, kjer bodo obiskovalci lahko videli stvari, ki jih je zbiral v življenju.

Neruda je umrl kmalu po padcu Alendeja, pred šestnajstimi leti, s katerim je bil prijatelj, zato je bil pogreb skoraj neopazen in tih, ker so se oblasti bale izgrediv.

V Trstu bodo proslavili 40-letnico klasične gimnazije. Za slavje so že ustanovili pripravljalni odbor staršev, dijakov in profesorjev, izdali pa bodo tudi posebno brošuro ob tej priliki, kjer bodo pozdravi v latinščini in grščini, oris zgodovine gimnazije, sezname maturantov in spominski članki. Gledališko skupino za proslavo vodi prof. Lučka Peterlin-Susič in Matejka Peterlin-Maver, predstavili pa bodo občinstvu Proces na Vrdeli Anonimusa Carsica. Nastopil bo tudi ženski pevski zbor pod taktirko Stojana Kureta in Janka Bana, mlajši dijaki pa se bodo s pomočjo Andi Pisanija in Franca Vecchieta zavzeli za grafično opremo brošure in umetniško stranjo proslave.

Nekaj časa je bila to edina slovenska klasična gimnazija in šele ko so po dolgem času v domovini videli, da brez znanja klasičnih jezikov ne gre, so začeli tudi domovinski kulturniki znova vpeljevati klasične jezike. Pedagoško vlogo so pa šele zdaj odkrili.

Pred štirimi-petimi desetletji so bili močno zastopani v srbski književnosti sefardski Judje v literarni in ideološki trojki, ki so jo sestavljali: Moša Pijade, Oskar Davičo in Eli Finci. Vsi trije so se povzpeli do lepih položajev v revoluciji, imeli pa so tudi velik vpliv na srbsko književnost, ki je segal do Slovenije. Sedaj je umrl zadnji te trojke Oskar Davičo. Literarna zgodovina mu bo šele odkazala pravo mesto, zaenkrat so ga imenovali „neponovljivega čarovnika besede“, „skrivnostnega duhovna čudežnih pesniških iracionalnosti“ in podobno, po drugi strani pa je bil prav on tisti, ki je reduciral, demitificiral in trivializiral nekdanje poetične motive: smrt, srečo, ljubezen, čas ipd. Naslov njegove zadnje pesniške zbirke dokazuje, da se je do zadnjega otesal transcendence, ki je bila njegov največji problem, istočasno pa je prav o njej pisal (Mitološki zverinjak). Iz proznih del bosta kot posebnost morda ostala Gospodar pozabe in roman Pesem.

utrinki

Nevarni sosedi knjižnice

Največja knjižnica Rusije je bila odkrita oktobra lani in predana v uporabo občinstvu. Na odkritju je govoril D. Lihačev, ki je v svojem govoru dejal, da če ima družba dobre knjižnice, ne bo propadla — znanost shranjena v knjigah, jo bo rešila. Na isto temo so priredili v njej tudi mednarodni simpozij pod naslovom „Vloga knjižnic v razvoju družbe“.

Poslopje knjižnice ima 27 nadstropij s čitalnicami, konferenčnimi dvoranami in upravnimi prostori. Knjižnica ima 12 milijonov knjig, shranjenih na policah, ki so 200 km dolge, njen lastnik je Ukrajinska akademija znanosti, ki je po desetletjih le prišla do lastne knjižnice. Ker so jo začeli graditi že pred 30. leti, ko še ni bilo računalnikov, so jo morali prilagoditi v zadnjem času tej zahtevni in moderni stroki. Sedaj je zvezana s Kongresno knjižnico v Washingtonu in drugimi v Rusiji in svetu.

Poslopje je bilo brez telefona, manjkala je varnostna služba, zadnji trenutek so vpeljali elektronsko katalogacijo knjig, najhujše pa je, da so v tridesetih letih zrastle tovarne vse okrog knjižnice. Obdana je s kemično tovarno, tovarno sladkarij, tovarno umetnega stekla, avtobusno postajo, poleg vseh teh so imeli v načrtu, da bi zgradili še avtobusno kržišče, vse pod okni knjižnice, tako da bi bil zrak še bolj onesnažen okoli glavne intelektualne banke Ukrajine.

Računajo, da bi se življenjska doba književnih dragocenosti skrajšala na trideset let, če bi ostalo kakor je.

V knjižnici hranijo asirijsko-babilonske klinopisne tablice neprecenljive vrednosti in najstarejšo knjigo v glagolici Kijevske liste iz 10. stoletja. (Po Izveščjuh z dne 14. oktobra 1989.)

Ognjišče Mile Budaka (Hrvatska revija)

Zadnja številka Hrvatske revije lanskega leta je v celoti posvečena hrvaškemu pisatelju dr. Miletu Budaku, ki bi izpolnil lani sto let. Že urednik revije prof. Vinko Nikolić mu v uvodni študiji posveti dobrih dvajset strani s slikami in portreti, nato pa sledijo štiri pesmi Budaka, njegovo pismo ženi Ivki, naslovna in zadnja stran njegovega glavnega dela — Ognjišča v originalu ter spominski prispevki njegovih prijateljev, sodelavcev, sodobnikov z ocenami: Vinka Nikolića, Pavla Tijana, Ante Kadića, Marije in Berislava Fabeka.

Če ne že zaradi drugega, so zanimiva sedanja stališča hrvaških sodobnikov doma in po svetu naproti pisatelju hrvaškega domoljubja, ki je skoraj pred pol stoletja končal na vislicah komunistične pravice v Zagrebu (ali Beogradu?). Ne nazadnje pa tudi zaradi nepristranskih sodb o njegovem delu, ki je bilo vztrajno zamočeno in prepovedano, zato se je ponatiskovalo samo v hrvaški diaspori. Zanimivost Budakovega dela je tudi v prevodih v druge jezike; Slovenci smo dobili med prvimi prevod njegovega Ognjišča, sledili so nato še v italijanščini, nemščini in slovaščini. Roman je na Hrvaškem izšel še dvakrat v ponatisku pred letom 1945., nato je njegov avtor bil postavljen na indeks. Izhajal je večkrat v tujini, prav tako kot ostala Budakova dela.

Pri nas so pisali o Budaku: Slovenec (Jože Gregorič, lektor slovenskega jezika na zagrebški univerzi), Dom in svet ter Modra ptica v pregledih in ocenah hrvaških književnih novit.

Ko so lani oktobra hrvaški književniki priredili okroglo mizo o Književnosti med dvema domovinama, so dvignili glasove tudi o Budaku in njegovi rehabilitaciji, prav tako, da bi bilo potrebno najti njegov grob in ga prekopati kot velikega hrvaškega pisatelja, vendar slovenska pomlad še ni dosegla Hrvaške do take mere, da bi se to izpolnilo. Spomnilo se ga je hrvaško zdomstvo ob stoletnici rojstva v Chicagu, Clevelandu, Torontu in Frankfurtu s simpoziji, ki se jih je udeležila hrvaška publika, ljubiteljica lepe besede.

Mnenja o glavnem Budakovem delu so bila deljena že za njegovega življenja, ostala so tudi danes. Budak je bil ustaš, minister za vzgojo, poslanik v Berlinu in zunanji minister NDH. Res da je bil tudi prej proti monarhistični Jugoslaviji in da se ga je ta skušala znebiti, toda to ni motilo rdeče oblasti po letu 1945, da ga ne bi obsodila kot narodnega zločinca. Budak se je pridružil hrvaškemu gibanju pravašev, atentat na njega l. 1933. je bil samo posledica njegove politične drže. Budak se je umaknil v Italijo za skoraj šest let, kjer je nastalo njegovo glavno delo Ognjišče. Prvotno mu je mislil dati podnaslov Ka' crna zemlja, z ozirom na liške ljudi, ki so dobri kot črna zemlja. Spisal ga je v triinštridesetih dneh v Salerno l. 1938 in se nato po sporazumu Maček-Stojadinović vrnil v domovino. Roman so sprva prodajali skrivaj na Hrvaškem, medtem ko je njegov prevod v Sloveniji bil v prosti prodaji. Izšla sta do leta 1945. še dva ponatisa, nato je bil Budak postavljen na indeks. Kljub temu so Budaka ponatiskovali v Buenos Airesu, Chicagu in Madridu. V domovini je bila edina izjema Leksikon pisateljev Jugoslavije, ki ga je izdala Matica srbska v Novem Sadu že na konec hrvaške pomladi, kjer sta mu posvečeni kar dve strani velikega formata z njegovim življenjepisom, deli, ocenami del, omenjena pa je tudi hrvaška emigracija, ki mu je ostala zvesta. Če primerjamo to z Enciklopedijo Slovenije in prostoru, ki ga je odmerila nasprotnikom režima, je vsekakor nekaj izrednega.

Če je Budaka preganjala monarhistična Jugoslavija — bil je obsojen na smrt — ga je še bolj komunistična, ki ga je dala obesiti, točno trinajst let potem, ko je bil storjen na njega atentat v Zagrebu l. 1933. V prvem primeru so se zanj zavzeli hrvaški pisatelji s Protestom in apelom (207!), vendar med podpisniki ne najdemo imena Miroslava Krležje; v drugem primeru pa se je rdečim krvnikom tako mudilo in pritisk oblasti je bil tako velik, da nikomur ni prišlo na misel, da bi zbiral podpise. Po stoletnici rojstva in petinštridesetih letih smrti se niti ne ve, kje je pokopan.

Sodba, izrečena l. 1945. ni bila dokončna; zahteva Budakove rehabilitacije je tokrat prišla s strani Srbov in Hrvaškega pisateljskega društva, da se ga pokoplje na dostojen način, vendar se je izkazalo, da za njegov grob ne ve nihče.

Nova knjiga dr. Franca Rodeta

Januarja letos je papeški Svet za neverne izdal v Madridu pri BAC (Biblioteca de Autores Cristianos) knjigo „Fe y ateísmo en el mundo“. Predgovor je napisal kard. Paul Poupard, predsednik omenjenega Sveta, knjiga pa je delo dr. Franca Rodeta, ki je tajnik iste ustanove.

Kot omenja sam kardinal na strani 23, je Dr. Rode pripravil dossier te nove mednarodne ankete in potem odgovore strnil v knjigo (obsega 286 strani). Enako delo je storil s prejšnjo anketo, katere sad je bila knjiga „La morale chrétienne demain“. Takole pravi kard. Poupard o svojem tajniku: Njegova trmoglavost, njegovo neutrudno delo in izredno poznanje jezikov mu je omogočilo, da je dobro izpeljal ta pomemben posel.

Izviren tekst je izšel v Vatikanu leta 1987.

CORREO ARGENTINO y SUC 6 CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.